

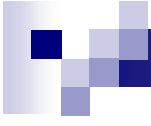
BİLİMSEL YAYINLARDA HAKEMLİK SÜRECİ

Dođan Yücel

Bilimsel Yayın Hakemliđi Nedir?

- Bilimsel çalışmaların yayınlatalanmasında en önemli unsurdur
- Editör kararını etkileyen en önemli çalışmadır
- “Peer Review”
- “Peer”: “one that is of equal standing with another”
- “Review”: Gözden geçirme, eleřtirme

- Hakemlik (Peer Review): Bir makalenin eşit konumdaki bilimciler tarafından incelenmesi
- Danışma niteliğindedir

Tarihçe

- Kendiliğinden başlıyor
- Journal des Scavans (1665)
- Medical Assays and Observations (Royal Society of Edinburgh, 1731): İlk “peer rev”
- XX. yüzyılda yaygınlaştı, II. Dünya Savaşı sonrasında kurumsallaştı
- Lancet: <1976 hakemlik sistemini kullanmıyordu
- JAMA: Kendi değerlendirme paneli vardı, nadiren dış uzmanlardan görüş alıyordu

Hakemlik Görevi

- Editör görevlendirir
- Maddi karşılığı yoktur
- Hakeme prestij sağlar
- Makalenin içeriği ve kalitesi geliştirilir
- Dinamik bir görevdir
- Eğitsel yönü: Yazarlar da öğrenir, hakemler de...

Önerinin Kabulü

■ Önemli noktalar:

1. Zamanında vermek (genellikle 2-3 hafta içinde)
2. Özet gönderilir, makalenin kapsamı hakemin ilgi ve uzmanlık alanına giriyorsa kabul edilir
3. Çıkar çatışması veya ilişkisi bulunmamalı

İnceleme

- Önce makale baştan sona okunarak bir genel bilgi sahibi olunur
- En önemli noktalar
  - Çalışmanın orijinalliği ve literatüre katkı sağlayıp sağlamadığı
  - Çalışmanın kalitesi
- Gizlilik
- Objektif ve adil bir eleştirel bakış

Eleştirel Bakış

- Makaleyi geliştirmeyi hedef almalı: Yapıcı eleştiri
- Açık ararca yaklaşmak doğru değildir
- Nazik bir dil kullanılmalıdır
- Buyurgan ifadeler doğru değildir
- Mevlana: *“Tevazuda toprak gibi ol”*

Objektiflik

- Makale geliştirilebilir mi? Nasıl?
- Gereç ve yöntemde verilmeyen bilgiler?
- Sonuçlar gerektiği gibi veriliyor mu?
- Tablolar ve şekiller yeterli mi?
- Yorum yapılmış mı ve doğru mu?
- Referans önerilebilir mi?

Değerlendirme

- İki zıt yaklaşımı bütünleştirmek gerek
- 1. Yazarları rakibi gibi görerek eksiklikleri atlamadan göze batırmak,
- 2. Yazarlardan biriymiş gibi makaleyi geliştirmek için daha ne yapılabilir, ortaya koymak
- 3. Ümitsiz makaleleri kurtarmak için uğraşmak gereksiz

Raporun Yazılışı

■ Editöre

- Çalışmanın genel özeti ve değeri konusunda
- Yayımlanabilir mi?
- Varsa eksikliklerin niteliği

■ Yazarlara

- Ana eksiklikler
- İkincil düzeyde eksiklikler

■ İfadeler muğlak değil, net olmalı

Editörler İçin Etik Noktalar

- Hakem seçiminde Editoryal Sübjektiflik
  - Özet üzerinden hakemlere göndermeksizin red (Genel oran %10)
  - Editörce bilinen sert hakemlerin seçilmesi
  - Etkenler
    - Kişisel
    - Ülke
    - Dil
    - Cinsiyet
    - Kurum
    - Rekabet

Yazarlar İçin Etik Noktalar

- “Duplike” yayın
- Bilimsel aşırma (plajerizm)
- Suiistimal:
  - Öğrencilerin çalışmasını sahiplenmek
  - Katkı sağlamadan çalışmada yer almak
- Dilimleme (salamizasyon)
- Tahrifat (Falsifikasyon)
- Uydurma (Fabrikasyon)

Hakemler İçin Etik Noktalar

- Makaledeki hataları atlamak (bilerek veya bilmeyerek)
- Gönderilen makale henüz yayımlanmadan buradaki görüşlerden yararlanmak (plajyerizm, intihal)
- Önyargı ile yaklaşmak
  - Kişisel
  - Ülke
  - Dil
  - Cinsiyet
  - Kurum
  - Rekabet

Hakemlik Sürecinin Eleştirisi

- Hwang W-S, et al. Evidence of a pluripotent human embryonic stem cell line derived from a cloned blastocyst. *Science* 2004;303:1669-74
- Hwang W-S, et al. Patient-specific embryonic stem cells derived from human SCNT blastocysts. *Science* 2005;308: 1777-83

Woo-Suk Hwang

- Arne Tiselius
- 1948 Nobel Kimya Ödülü
- Bir biyokimya dergisi tarafından “Aşırı fiziksel” bulunuyor
- *Transactions of the Faraday Society*, 33 (1937) 524.

Arne Tiselius

RAG.AH/W.

14th June 1937.

The Editor of NATURE presents his compliments to Mr. H. A. Krebs and regrets that as he has already sufficient letters to fill the correspondence columns of NATURE for seven or eight weeks, it is undesirable to accept further letters at the present time on account of the delay which must occur in their publication.

If Mr. Krebs does not mind such delay, the Editor is prepared to keep the letter until the congestion is relieved in the hope of making use of it. He returns it now, however, in case Mr. Krebs prefers to submit it for early publication to another periodical.

Hans Krebs
1953 Nobel Tıp Ödülü

September 29, 1955

Dr. Solomon A. Berson
Radioisotope Service
Veterans Administration Hospital
130 West Kingsbridge Road
Bronx 68, New York

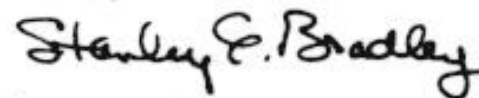
Dear Dr. Berson:

I regret that the revision of your paper entitled "Insulin-I¹³¹ Metabolism in Human Subjects: Demonstration of Insulin Transporting Antibody in the Circulation of Insulin Treated Subjects" is not acceptable for publication in THE JOURNAL OF CLINICAL INVESTIGATION. -----

----- The second major criticism relates to the dogmatic conclusions set forth which are not warranted by the data. The experts in this field have been particularly emphatic in rejecting your positive statement that the "conclusion that the globulin responsible for insulin binding is an acquired antibody appears to be inescapable". They believe that you have not demonstrated an antigen-antibody reaction on the basis of adequate criteria, nor that you have definitely proved that a globulin is responsible for insulin binding, nor that insulin is an antigen. The data you present are indeed suggestive but any more positive claim seems unjustifiable at present.

Sincerely,

Stanley E. Bradley, M.D.
Editor-in-Chief

Solomon A. Berson
Rosalyn Yalow
1977 Nobel Tıp Ödülü

Farklı Yaklaşımlar

■ Tam Karartma

- Sübjektif değerlendirmeleri (Çıkar çatışması) önlemek
- Nobel alınan kurum da ücra köşedeki de eşit görülmeli
- Hakem yazarları tespit edebilir (oran %51.2)

■ Yazar Adlarının Açılması

- Bugün çoğu dergi bu sistemi uyguluyor
- Yazarlardan hakem seçenkleri istenir

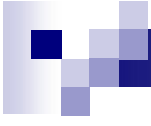
■ Hakemlerin Adlarının da Açılması

- Şeffaflık: Çıkar çatışması önlenir
- Hakemleri daha dikkatli olmaya sevkeder
- Tartışmayı artırabilir
- Eleştiriyi azaltması dezavantaj
- Kıdem sorunları yaşanabilir

Hakemlik Eđitimi?

- Genel olarak hakemlik eđitimi verilmez
- Deđerlendirmelerdeki deđişkenliđi en aza indirmek gerek
- Bazı dergiler eğitim materyali yayımlamıştır
  - *Annals of Emergency Medicine,*
  - *American Journal of Roentgenology*
  - *American Journal of Physiology*
  - *British Medical Journal*

TEŞEKKÜR EDERİM